

УДК 347.77:342.9:65.010.1

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2025.8>

О. Грабильнікова,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0001-5523-6254

О. Лахова,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0001-7192-492X

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПАТЕНТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: РОЛЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ОРГАНІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України питання ефективного адміністративного регулювання патентної діяльності набуває особливої актуальності. Дивись, науково-технічний прогрес та інтеграція до європейського правового простору вимагають від держави створення стабільної та прозорої системи охорони прав інтелектуальної власності. Разом з тим, законодавча база у цій сфері постійно оновлюється, що обумовлено як внутрішніми потребами, так і зобов'язаннями перед міжнародними партнерами [1].

Окрему увагу варто приділити інституційному забезпеченню патентної діяльності. Як бачимо, Кабінет Міністрів України у 2018 році утворив Раду з питань інтелектуальної власності, що покликана координувати державну політику та узгоджувати позиції органів влади у сфері ІВ [2]. Водночас, функціонування Державної патентної бібліотеки як інформаційного центру забезпечує доступ до патентної документації та міжнародних баз даних, що підвищує ефективність дослідницької та інноваційної діяльності [3].

Що стосується інформаційної інфраструктури, вартим уваги є щорічні звіти Національного органу інтелектуальної власності, які відображають реальний стан патентно-інформаційної діяльності. Так, у технічному звіті за 2022 рік відзначено розширення мережі Центрів підтримки технологій та інновацій (TISC) у десяти областях України, що свідчить про прагнення забезпечити ширший доступ до знань навіть в умовах воєнних викликів [8, с. 15–16]. Водночас, сам звіт підкреслює фрагментарність наявних ресурсів і потребу у вдосконаленні системи адміністрування даних [8, с. 27].

З іншого боку, міжнародна спільнота також приділяє значну увагу проблемі розвитку української патентної системи. Наприклад, у доповіді Всесвітньої організації інтелектуальної власності наголошено на необхідності зміцнення інституційної спроможності України та підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу [6, с. 3–4]. Це підтверджує, що питання адміністративного регулювання у сфері патентної діяльності має не лише національний, але й глобальний вимір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували проблематику у сфері патентної діяльності та інституційно-правових засад її регулювання, можна виділити таких, як М. Малець, І.І. Хоменко та К.С. Шахбазян, Г.О. Андрощук, О.С. Жихарев, а також інших дослідників, які приділяли увагу питанням удосконалення адміністративних механізмів у сфері інтелектуальної власності. Їхні праці присвячені розвитку національної системи охорони прав інтелектуальної власності, аналізу глобальних тенденцій патентної активності, проблематиці експертної оцінки умов патентоздатності, а також інституційним аспектам трансферу знань між академічним середовищем і промисловістю. Зазначені дослідження становлять вагомий теоретичний та практичний фундамент для подальшого вивчення теми, разом з тим, з огляду на сучасні виклики та законодавчі зміни у сфері захисту прав інтелектуальної власності, потребують оновлення й поглибленого аналізу.

Метою статті є дослідження інституційно-правових засад адміністративного регулювання патентної діяльності в Україні з урахуванням сучасних законодавчих змін, діяльності спеціалізованих органів та ролі інформаційної інфраструктури. Разом з тим ставиться завдання проаналізувати проблемні аспекти функціонування системи охорони прав інтелектуальної власності, визначити місце України у глобальних тенденціях патентної активності, а також окреслити напрями вдосконалення адміністративних механізмів у цій сфері. Окрему увагу приділено вивченню міжнародного досвіду та підтримки, яку отримує Україна, що дозволяє поєднати національні ініціативи з глобальними практиками розвитку інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розбудова національної системи патентної діяльності в Україні нерозривно пов'язана з формуванням на-

лежного законодавчого забезпечення. Законодавча база виступає фундаментом, на якому вибудовуються адміністративні механізми регулювання та функціонування інституцій, що реалізують державну політику у сфері охорони інтелектуальної власності. Центральне місце у цій системі займає Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», що визначає ключові принципи та процедури правової охорони промислових зразків [1]. Він закладає підґрунтя для забезпечення балансу між інтересами авторів, правовласників і суспільства, формує умови для стимулювання творчої діяльності та розвитку інноваційного середовища.

Разом з тим, варто зазначити, що патентне законодавство України не залишається статичним. Воно постійно оновлюється з метою приведення у відповідність до міжнародних стандартів та вимог угод, стороною яких є Україна. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20 березня 2023 року № 2974-IX [7]. Як бачимо, ці зміни мають системний характер: вони спрямовані на удосконалення процедур охорони прав, запровадження сучасних механізмів боротьби з порушеннями та адаптацію національної системи до європейського правового простору.

Окрему увагу слід звернути на адміністративний вимір дії законодавчих актів. Саме нормативні норми визначають порядок роботи органів влади, відповідальних за експертизу заявок, ведення реєстрів і забезпечення доступу до офіційної патентної інформації. Без чітких законодавчих правил функціонування інституційних механізмів залишалося б хаотичним, що негативно впливало б на довіру до системи та інвестиційний клімат. У цьому контексті нормативні акти, які формують адміністративну основу регулювання патентної діяльності, виконують роль

Разом з тим, адміністративні механізми регулювання охоплюють не лише дорадчі органи, але й постійно діючі установи, зокрема Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ). Його функції полягають у прийомі заявок на винаходи та про-

Разом з тим, у 2018 році Кабінет Міністрів України утворив Раду з питань інтелектуальної власності [2]. Цей дорадчий орган виконує завдання стратегічного рівня – вироблення пропозицій щодо удосконалення держав-

ної політики, координація позицій між органами виконавчої влади та професійною спільнотою. Як бачимо, створення таких органів дозволяє забезпечити інституційний діалог і системне бачення напрямів розвитку патентної діяльності.

Науковці також наголошують, що без діяльності органів інституційного типу неможливо сформувати стійку правову політику у сфері інновацій та інтелектуальної власності. Зокрема, М. Малець відзначає, що адміністративні інституції виступають важливою ланкою між законодавчими нормами й реальними потребами суспільства [4, с. 198–205]. Саме завдяки їм здійснюється адаптація правових рішень до практичних завдань, що стоять перед бізнесом і наукою.

Окрему увагу варто приділити ролі судово-експертних установ у системі спеціалізованих органів. Як підкреслює О.С. Жихарев, саме експертні оцінки здатні надати обґрунтовані відповіді на питання відповідності винаходів критеріям патентоздатності, зокрема промислової придатності [10, с. 116–121]. Це свідчить про те, що спеціалізовані органи охоплюють не лише адміністративну, а й науково-експертну складову системи.

Ефективність адміністративного регулювання патентної діяльності безпосередньо залежить від розвитку інформаційної інфраструктури, яка забезпечує відкритий доступ до патентних ресурсів і створює умови для прозорості процедур охорони прав інтелектуальної власності. Ще у 2002 році Кабінет Міністрів України прийняв постанову про створення Державної патентної бібліотеки [3]. Її функціонування стало важливим кроком у формуванні національної системи патентно-інформаційного забезпечення, адже бібліотека акумулює фонди патентної документації, надає можливість користувачам здійснювати пошук серед міжнародних баз даних і виконує просвітницьку функцію у сфері інтелектуальної власності.

Разом з тим, сучасні умови вимагають цифровізації інформаційних ресурсів та розширення спектра сервісів. Як свідчить щорічний технічний звіт НОІВ за 2022 рік, значна увага приділяється розвитку електронних реєстрів, функціонуванню Спеціальної інформаційної системи та регулярному виданню бюлетеня «Промислова власність» [8, с. 1–3]. У цьому ж звіті зазначено й про розбудову мережі Центрів підтримки технологій та інновацій (TISC), які покликані наблизити патентну інформацію до регіональних користувачів і підвищити рівень патентної культури в Україні [8, с. 13–14].

Що стосується міжнародного контексту, вартим уваги є аналітичні дослідження глобальних тенденцій у сфері патентної активності. Так, Г.О. Андрощук підкреслює, що формування сучасного патентного ландшафту неможливе без використання патентної аналітики та створення баз даних, які інтегруються з міжнародними системами [9, с. 14–15]. Як бачимо, ці зауваги напряду корелюють з потребою України вдосконалювати власну інформаційну інфраструктуру та включатися у світові процеси обміну даними.

Розвиток української системи охорони прав інтелектуальної власності відбувається не лише під впливом внутрішніх адміністративних реформ, а й у тісному взаємозв'язку з міжнародними інтеграційними процесами. Важливим чинником є співпраця з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, яка здійснює системну підтримку України у напрямі вдосконалення законодавчої та інституційної бази. У доповіді WIPO за 2025 рік наголошено на наданні технічної допомоги, підготовці фахівців, розвитку інфраструктури та забезпеченні політичної підтримки реформ [6, с. 4–5, 27–30]. Це свідчить про те, що міжнародна спільнота розглядає інтелектуальну власність як один із ключових факторів інтеграції України до світового ринку інновацій.

глобальному ринку інновацій та забезпечення належного захисту прав вітчизняних винахідників.

У статті здійснено комплексний аналіз інституційно-правових засад адміністративного регулювання патентної діяльності в Україні з урахуванням сучасних викликів та міжнародних тенденцій у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Особливу увагу приділено нормативно-правовим актам, що визначають порядок набуття, реалізації та захисту прав на об'єкти промислової власності, а також інституційним механізмам, які забезпечують ефективність їх практичного застосування. Розкрито значення спеціалізованих органів державної влади та консультативних рад, зокрема Ради з питань інтелектуальної власності та Національного органу інтелектуальної власності, у формуванні єдиної політики в сфері патентування. Окремо висвітлено роль Державної патентної бібліотеки як елементу національної інформаційної інфраструктури, що сприяє поширенню знань, підвищенню рівня патентної культури та науково-технічного розвитку держави. У роботі наголошено на важливості адміністративних механізмів координації між науковими установами, бізнесом і державою для стимулювання інноваційної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності України на світовому ринку. Враховано міжнародний досвід та підтримку України з боку Всесвітньої організації інтелектуальної власності, що дозволяє поєднувати національні ініціативи з глобальними тенденціями розвитку. У статті визначено проблемні аспекти взаємодії інституційної та інформаційної складової патентної системи, серед яких – недостатня ефективність правозастосовної практики, фрагментарність інформаційних ре-

Висновки. В останні роки спостерігається поступове формування цілісної системи управління у сфері інтелектуальної власності, яка враховує як національні інтереси, так і міжнародні зобов'язання. Важливе значення мають інституційні механізми, що забезпечують координацію між державними структурами, бізнесом і науковою спільнотою, а також створюють умови для прозорості й передбачуваності патентних процедур.

Разом з тим, подальший розвиток цієї системи вимагає концентрації зусиль на модернізації адміністративних інструментів, цифровізації патентно-інформаційних ресурсів та посиленні експертної й аналітичної складової. Таким чином, ефективне поєднання внутрішніх реформ і зовнішньої підтримки є запорукою підвищення конкурентоспроможності України на

сурсів та потреба у вдосконаленні механізмів адміністративного нагляду. За результатами дослідження запропоновано напрями удосконалення системи адміністративного регулювання патентної діяльності шляхом модернізації інституційних структур, цифровізації патентної інформації та посилення міжнародного співробітництва. У результаті, впровадження запропонованих заходів сприятиме створенню ефективної, прозорої та інтегрованої патентної системи, здатної забезпечити захист інтелектуальної власності та сприяти розвитку інноваційної економіки України на міжнародній арені.

Ключові слова: патентна діяльність; адміністративне регулювання; інтелектуальна власність; спеціалізовані органи; інформаційна інфраструктура; законодавство; інновації; міжнародне співробітництво.

Hrabylnikova O., Lahova O.
Institutional and legal principles of administrative regulation of patent activities in Ukraine: the role of specialized bodies and information infrastructure

The article provides a comprehensive analysis of the institutional and legal foundations of administrative regulation of patent activity in Ukraine, taking into account current challenges and international trends in the field of intellectual property protection. Particular attention is paid to the legal framework governing the acquisition, exercise, and protection of rights to industrial property objects, as well as to the institutional mechanisms ensuring the effectiveness of their practical implementation. The importance of specialized state authorities and advisory councils, in particular the Intellectual Property Council and the National Intellectual Property Authority, in shaping a

unified patent policy is revealed. The role of the State Patent Library as an element of the national information infrastructure, which contributes to the dissemination of knowledge, the development of patent culture, and the scientific and technological advancement of the state, is highlighted. The study emphasizes the significance of administrative coordination mechanisms between research institutions, business, and the state in stimulating innovative activity and ensuring Ukraine's competitiveness in the global market. It also takes into account the international experience and the support provided to Ukraine by the World Intellectual Property Organization, which enables the combination of national initiatives with global development trends. The article identifies problematic aspects of the interaction between the institutional and information components of the patent system, including the insufficient effectiveness of law enforcement practice, the fragmentation of information resources, and the need to improve mechanisms of administrative oversight. Based on the research findings, directions for improving the system of administrative regulation of patent activity are proposed, including the modernization of institutional structures, digitalization of patent information, and strengthening of international cooperation. As a result, the implementation of the proposed measures will contribute to the creation of an efficient, transparent, and integrated patent system capable of ensuring the protection of intellectual property and fostering the development of Ukraine's innovative economy on the international stage.

Key words: patent activity; administrative regulation; intellectual property; specialized bodies; information infrastructure; legislation; innovation; international cooperation.

Література:

1. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368812#Text>. (дата звернення: 03.10.2025).

2. Кабінет Міністрів України. Про утворення Ради з питань інтелектуальної власності: постанова від 07.02.2018 № 90 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2018-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 02.10.2025).

3. Кабінет Міністрів України. Про утворення Державної патентної бібліотеки: постанова від 19.08.2002 № 1215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1215-2002-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 05.10.2025).

4. Малець М. Правова політика у сфері інновацій та інтелектуальної власності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки, 2020, № 2, с. 198–205. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2020/dec/22815/31.pdf>. (дата звернення: 10.10.2025).

5. Khomenko I.I., Shakhbazian K.S. *Improvement of regulatory and institutional framework of academia-industry knowledge transfer: experience of Ukraine, EU and USA*. Наука, технології, інновації, 2017, № 2, с. 36–44. URL: https://nti.ukrintei.ua/wp-content/uploads/2018/05/2017-2_stat5-UA_povn.pdf. (дата звернення: 09.10.2025).

6. World Intellectual Property Organization. *Report on the Assistance and Support for Ukraine's Innovation and Creativity Sector and Intellectual Property System (Document A/66/8)*. Geneva:

WIPO, 2025. URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/a_66/a_66_8.pdf. (дата звернення: 13.10.2025).

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20.03.2023 № 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-IX#Text>. (дата звернення: 11.10.2025).

8. Щорічний технічний звіт про патентно-інформаційну діяльність. Національний орган інтелектуальної власності. (2022). URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/RTZ_PID-2022-ua-web.pdf. (дата звернення: 15.10.2025).

9. Андришук Г.О. Аналіз світової винахідницької та патентної активності 2021 року (глобальний патентний ландшафт). Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (26.04.2022, м. Київ) [Збірник тез]. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 10–19. URL: <https://km.kpi.ua/wp-content/uploads/36irnyk-IB-2022.pdf>. (дата звернення: 09.10.2025).

10. Жихарев О.С. Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності, які вирішують питання відповідності винаходу (корисної моделі) умови патентоздатності «промислова придатність». Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (29.09.2022, м. Львів) [Збірник тез]. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2022. С. 116–121. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/Zbirnyk.pdf>. (дата звернення: 05.10.2025).

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 18.09.2025

Дата прийняття статті: 10.10.2025

Опубліковано: 24.11.2025

